

دلیل سعید نیز عناصر شرق شناسی را در نسبت با تحولات دوره تکوین مدرنیته، مخصوصاً از حیث تلقی اش نسبت به شرق در سده هجدهم، مورد توجه قرار می دهد. همان طور که می دانیم باتکوین فلسفه های تاریخ تجدید غربی در این سده امکان مطالعه سنت گذشته و شرق به مثابه ابژه علم غربی مهیا گردید. از نظر سعید ظهور زمینه های عناصر بسط و توسعه فرهنگ غربی در خاور دور، ژاپن، اقیانوس آرام، چین و دیگر سرزمین ها و همچنین تقابل تاریخی ای که از دوره جنگ های صلیبی شکل گرفته است، ظهور تاریخ گرایی افرادی نظیر ویکو، هردر، هامان و نظایر آن ها و در نهایت تمایل و جانب داری نظریات رایج در قرن هجدهم مهم ترین عوامل شکل گیری گفتمان شرق شناسی در سده هجدهم هستند. همان طور که می دانیم، جهان مدرن در عین اینکه نسبتی با جهان مسیحی، مخصوصاً از حیث فلسفه تاریخ دارد،^{۲۸} اما در نفی جهان مسیحی، مخصوصاً مسیحیت قرون وسطی، شکل گرفته است. از نظر سعید، شرق شناسی محصول فراروی از تعارض اسلام و مسیحیت و قرار گرفتن در موضع معرفتی مطالعه شرق و اسلام است، موضعی که بیرون از چارچوب مسیحی رایج در قرون وسطی برای مطالعه شرق و اسلام قرار دارد. این دیدگاه با نظر به مقوله طبقه بندی، که پس از علم مدرن در علوم انسانی رایج شده بود، امکان طبقه بندی شرق و مقولات شرقی را فراهم ساخت.

مطابق با مکانی که علوم انسانی ایجاد کرده بود، انسان مدرن فارغ از انکا به معارف و حیانی دست به طبقه بندی طبیعت و انسان در انواع مختلف زد که از نمونه های آن می توان در زیست شناسی به منشأ انواع داروین و در علوم انسانی و اجتماعی به دوره بندی های تاریخی افرادی نظیر هگل، کنت، تورگو و نظایر آن ها اشاره کرد.^۹ مجموعه این زمینه ها باعث می شود که سعید ادعا کند عمده واکنش غرب در برابر جهان اسلام از قرن هجده به بعد متأثر از شرق شناسی بوده است.^{۱۰}

۲.۲. اصول شرق شناسی سعید

سعید معتقد است گفتمان شرق شناسی ای که در سده هجدهم ظهور کرده دارای اصولی است. مطابق اصل اول، شرق شناسی بین شرق و غرب به نحو مطلق و منظمی تفاوت و تمایز می نهد. بنابر اصل دوم، که مطابق دیدگاه پست مدرن سعید است، باز نمایی های شرق برای غربی ها نه برواقعیت جوامع شرقی، بلکه مبتنی بر تفاسیر متنی و ذهنی از آن ها شکل گرفته اند. سعید در ذیل اصل سوم متذکر می شود که این تفاسیر شرق را لا یتغیرو یکنواخت و ناتوان در تعیین هویت خود تصویر کرده اند و در نهایت، در اصل چهارم، به ویژگی وابستگی و فرمانبرداری محض شرق از غرب در تصویر شکل گرفته از شرق در شرق شناسی اشاره می کند.^{۱۱}

۳.۲. نمونه هایی از آثار شرق شناسی غربی
سعید برای توضیح مرادش از گفتمان

شرق شناسی به نمونه هایی از آثار کلاسیک این حوزه اشاره می کند. نمونه اول شرق شناسی بر اساس قدرت استبدادی است که نمونه های آن نامه های ایرانی منتسکیو، شیوه تولید آسیایی مارکس و استبداد شرقی کارل ویتفولگ است.^{۱۲} نمونه دوم با مؤلفه فقدان تغییر اجتماعی در شرق شناخته می شود؛ سیاست ارسطو، نامه های ایرانی و روح القوانین منتسکیو، ثروت ملل آدام اسمیت و فلسفه تاریخ هگل در این زمره می گنجد.^{۱۳} نمونه سوم با مؤلفه جنسیت و شهوترانی در شرق شناخته می شود؛ کتاب آداب و رسوم مصری های مدرن اثر اوردوین لاین، هلال و صلیب از رابرتون، آثار ریچارد برتون، اخلاق پروتستانی و روح سرمایه داری وبر، دیالکتیک روشننگری آدورنو و هورکهایمر از این نمونه ها هستند.^{۱۴} آخرین نمونه با تأکید بر مؤلفه فقدان انضباط و عقلانیت شناخته می شود که مبتنی بر تحلیل های وبر از عقلانیت و دیوان سالاری در جوامع شرقی است.^{۱۵}

۴.۲. شرق شناسی به مثابه یک نهاد در غرب

ادوارد سعید برای توضیح و تبیین دقیق تر مرادش از شرق شناسی انواع تعاریف یا روایت های شرق شناسی را ذکر می کند، اما با نظر به چارچوب تحلیلی متأثر از فوکو، علی رغم توجه به اقتضات معرفت شناختی آن، به وجه نهادی شرق شناسی تأکید دارد. شرق شناسی به مثابه نوعی تبیین آکادمیک یا شرق شناسی به عنوان نوعی سبک فکری از تعاریفی است که هنوز گویای نظراصلی سعید نیستند،^{۱۶} بلکه سعید نظر به وجه نهادی شرق شناسی دارد. از نظر او، شرق شناسی نهاد تثبیت شده و دارای تشخیص مرتبط با شرق است که در غرب شکل گرفته و بر قلمروهای مختلف معرفتی و غیر معرفتی تأثیر گذار است.^{۱۷} سعید در دیگر آثارش نظیر فرهنگ و امپریالیسم این تصویر بر ساخته از شرق را به جوامع دیگر نظیر آفریقا، هند و خاور دور نیز بسط داد.

۳. سایه شرق شناسی بر مسئله فلسطین

روایت سعید از مسئله فلسطین ویژگی متمایزی نسبت به روایت های دیگر، از جمله روایت ناظر به منازعه اسلام و یهود،

سعيد به دنبال راه حل سومى مى گشت كه در آن، مبتنى بر مفهوم شهروندى، بتوان يك نظام دومايلى فلسطينى - اسرائىلى ايجاد كرد. بنابراین، هرگونه پاكسازى اين سرزمين را، چه براى كنار گذاشتن صهيونيست ها و چه فلسطينيان، مى دانست.